

101946

OM: SOE

Lektor Jon Buset,
6100 Volda.

Kjære Buset !

Boka om Bjerkvik kan du beholde inntil videre, jeg skal se om jeg får tak i flere.

Takk for tilbudet om Tamms bok, men foreløpig har jeg så mange forespørsler at jeg får liten tid til lesning.

Spørsmålet du tar opp om den store forskjell i dansk og norsk motstand er svært interessant.

I Danmark kom kommunistenes motstand i gang svært tidlig. En av ~~lederne~~ i partiet, redaktør Houmann, har i en beretning fortalt at det allerede i 1940 var truffet forberedelser til å omstille partiet til illegalt arbeid. Så tidlig som i juni 1940 hadde parti-ledelsen fått tildelt illegale bo-og treffsteder. Det ble også før i Norge utsendt illegale blad fra kommunistene. Land og Folk kom med sitt første nr. den 29.6.41. Ikke lenger etter kom to andre kommunistpublikasjoner "Politiske Månedsbreve" og Danske Toner" I slutten av 1941 kom også kommunistiske bøker, således Steinbecks "Månen er skjult" "Frit Danmark" (som ble Danmarks største illegale blad) kom ikke ut før 9.4.42. Det var et blad som ble gitt ut i samarbeid mellom kommunister og "borgerlige" Den illegale organisasjon "Ringene" med Frode Jakobsen som leder ble opprettet høsten 1941. Vinteren 1941/42 og høsten 1941 ble det utført aksjoner både av Churchill-klubben og "Væderklubben" Kanskje har det spilt en rolle at så mange av de "diplomater" som forlot Danmark 13.4.40 kom med i SOE, bl.a. Ronald Turnbull, Frank N. Stagg, R.C. Hollingworth og Reginald Spink.

Det var 16.7.40 at Churchill ga sin berømte ordre "Tend Europa i brand.", etter at W.C. den 6.6.40 hadde beordret opprettet en fallskjermstyrke på 5.000 mann. "Tend-Europa i brand" organisasjonen fikk navnet SOE. Den første leder var Sir Frank Nelson, men alt i oktober ble han avløst av Sir Charles Hambro, som til da hadde ledet den vesteuropiske seksjon. Hambro ble senere avløst av major-general Colin Mc Veane Gubbins. Gubbins var født i 1896, sønn av en skotsk diplomat. Under det britiske felttog i Norge deltok han både på Helgeland og i Salten. Gubbins er omtalt i general Auchinlecks rapporter nr.32 og 34. Gubbins omtales som sjef for "Scissorforce" fra 17.5.40 og som sjef for Bodø-forces 23.5.40.. Han får dårlig omtale både i Steens "Norges Sjøkrig" og i den militære UKSs rapport. (Kopi vedliggjer) I mellomkrigstiden hadde han skrevet og utgitt 3 "håndbøker" i geriljakrigføring, bl.a. "The Houswives ABC of Home-Made Explosives." Churchill omtaler i "Den annen verdenskrig" II. side 215 Gubbins som en "foretaksom offiser."

"SOE sigtede i sit arbejde på alle lande, ikke bare europeiske men også asiatiske" opplyser dr. Jørgen Hæstrup. Ved årsskiftet 1941/42 ble en særskilt norsk seksjon av SOE organisert av britene. Det ble den dengang 54-årige John Skinner Wilson som ble utpekt til å lede den norske seksjon. Til å begynne med var Wilson også leder for den danske.

I oktober 1940 etablerte Ebbe Munck kontakt med den britiske marine-attachéen i Stockholm Captain Henry Denham og med presseattachéen Peter Tenandt. Den kjente Mogens Fog ble en mye brukt kurer mellom København og Stockholm.

I Churchills memorandum til general Ismay heter det iflg. professor Hæstrup: "Der må forbereds angrebsforetagender ved hjelp av specialuddannede stormtropper langs de europeiske lands kyster." *fra juli 1940*

Da Harry Hopkins i januar 1941 kom til England for å få greie på hvordan de tenkte seg å vinne krigen fikk han vite at det var på tre måter: 1. blokade, 2. bombardement og 3. propaganda og undergrunnsaktivitet. Denne strategi ble bekreftet av Churchill under hans besøk i Washington i desbr. 1941.

Både Halifax og flere britiske yrkesoffiserer reagerte sterkt på de metoder SOE skulle bruke. W. Stevenson forteller i "Deknavn Interpid" side 101: "Du kommer til å trene opp gangstere, så en innviet til oberst Wilson. Hvordan kan en yrkesmilitær som Dem gjøre noe slikt?" En av SOEs norske agenter, Knut Haukelid, innrømmer i sin bok "Det dæmmer en dag" side 35 at "de amerikanske gangstere ville vel ha satt stor på de kurser vi gjennomgikk." Se her også "Kompani Linge" I side 40.

Den danske kaptein W.M. Iversen synes delvis å ha spilt samme rolle som Martin Linge - passifisten som grep til våpen. Han var gift med en engelsk dame. Han kom i 1939 tilbake til Europa etter at han i 20 år hadde bestyrt en plantasje i Malakka. Han fikk oppholdstillatelse i England i januar 1940. Den 30.4.40 gjorde han en henvendelse til det britiske krigsministerium og tilbød sin tjeneste. Hans tilbud ble avslått. Antagelig var det Iversen som tok initiativ til et møte i den danske klub i Knightsbridge 62 den 26.7.40.. Hovedspørsmålet var om det skulle dannes en dansk legion. Av konsul Olaf Poulsens møtereferat fremgår at det ikke kom til noen enighet - de eldre var imot dannelse av en dansk frivillig styrke. Iversen ivret sterkt for å få opprettet en dansk frivillig formasjon. Bortsett fra lege Carl Johan Bruhn og forretningsfører Børge Møller synes Iversen å ha fått liten støtte fra dansker i London. I august 1940 kom kaptein Iversen i kontakt med Sir Charles Hambro gjennom commander F.N. Stagg. Den 2.9.40. Brevet slutter slik: "Mon vi kunne arrangere et møte" t møte fant sted like etter, og i referatet heter det: "Sir Charles udkastede allerede på dette tidspunkt planen om en organisert sabotage i Danmark." Ronald Turnbull som hadde vært britisk "diplomat" i København, ble i oktober 1940 sendt til Stockholm som fast representant for SOE, og Sir Charles ser ut til å ha pendlet mellom London og Stockholm. Overfor svenske myndigheter ble det oppgitt at Mr. Turnbull var særlig rådgiver for den engelske minister i danske forhold.

Den første rekruttering av dansker til SOE ble innledet i januar 1941. For å føre tyskerne bak lyset - og delvis også de danske frivillige - ble danskene innrullert i det engelske regiment "The Buffs" fra 27.3.41.

For at Iversen skulle kunne drive vervevirksomhet for SOE måtte han være engelsk offiser. I januar 1941 ble han utnevnt til kaptein i den engelske hær, og Iversen kunne dermed begynne med rekruttering av dansker til SOE. Det første kull av danske frivillige ble samlet til trening av underjordisk virksomhet den 11.1.41 i Market Harborough SØ for Leicester. Det danske Råd som ble opprettet i London med Christmas Møller som formann synes å ha levd lenge i den villfarelse at det var tale om oppbygging av en dansk militæravdeling. Det kom til et sterkt motsetningsforhold mellom Rådet og kaptein Iversen, da han holdt skjult sin SOE-virksomhet. Forholdet ble så anstrengt at Iversen måtte tre tilbake som leder av vervekontoret i Baker Street tidlig om våren 1943. Fra høsten 1943 gjorde Iversen tjeneste i den britiske hær under 21 Army Group.

Diplomaten" Hollingworth (se ark 1) drev - ved siden av Iversen - verving til SOE i Newcastle. Det var mest danske sjømenn. At også de danske frivillige ble ført bak lyset fremgår av en beretning fra Lok Lindblad (deltager i det treningskurs som begynte 11.1.41):

Under træningen gikk det opp for oss, at ledelsen vistnok hadde visse planer med oss, der avveg fra det oprindelige, som jo gikk ut på at vi skulle inn i "The Buffs" Det gikk opp for oss, da vi så hva vi skulle lære. Vi var stadigvæk ikke klar over hva utdannelsen sigtede på."

Iflg. Lindblad var det først langt ut i 1942 at han forstod hva han var med på.

Som jeg har omtalt nederst på ark II kom ordningen med innrullering i "The Buffs" for å narre tyskerne. Dr. Hæstrup uttaler :

"Da det ikke kunne tilsløres, at dansker rekrutteredes til de engelske styrker, var det set med SOEs øyne langt at foetrække at der skete en rekruttering i fullt dagslys til regulære engelske styrker. En sådan rekruttering kunne trække en eventuell og ubehagelig tysk opmærksomhed hen på sig og således tjene som dække for rekrutteringen til SOE.. Ved den åbenlyse rekruttering skaffedes der yderligere en samling danske frivillige til veje, blandt hvilke man med støtte av regimentets offiserer kunne udse sig egnede emner, der i dybeste stilling kunne overføres til det specielle arbejde i SOE. Opstillingen af en dansk regulær afdeling gjorde sin nytte simpelthen ved at blive oppstillet som sløring for utdannelsen i SOE"

På samme måte var det nok med "Den norske brigade" At "raidene" mot norskekysten skjedde uten regjeringen Nygaardsvolds vitende fremgår bl.a. av Trygve Lies brev av 16.2.43 til Jens Bull i Stockholm :

"Statsministeren og jeg ønsker gjerne bragt til kretsens kunnskap at hvor uforklarlig det enn kan høres ut, hadde ingen av oss kjennskap til Majavatn- og Bitternsaken før vi fikk melding herom hjemmefra. ...Heller ikke ha vi hatt kjennskap til Televåg og Rjukansaken"

I sin erindringsbok om krigstiden, bind II forteller Nygaardsvold at han var sterkt imot Svalbard-raidet : "Den engelske admiralen

lot kanadiske styrker slippe løs med å legge øde det som nordmenn møysommelig hadde bygd opp i de siste 20-30 år. Alle som oppholdt seg på Svalbard ble tvunget til å bli med til England, og verdier for millioner ble enten sprengt i lufta, brent eller ødelagt på annen måte."

Grunnen til at jeg både foran og i det følgende går så sterkt inn på at eksilregjeringen, høyere offiserer m.v. ble holdt helt i uvitenhet om planer om raids mot Norge, er at domstolene fra 1945 og utover nettopp fremhever raidene som eksempler på statlig norsk krigføring. I Eidsivatingss dom over major Finn Hannibal Kjelsstrup heter det :

"I de raids som ble foretatt på kysten var norske tropper med således motmot Måløy og i Lofoten."

(Sitert etter Aftenpostens aftennr. 25.11.47.

I Hjemmestyrkene I s. 96 forteller Sverre Kjeldstadli :

"De (britene) ønsket heller ikke at general Fleischer skulle få vite for mye om det arbeid som foregikk."

Dette korresponderer med det oberstløytnant Eystein Fjærli omtaler i "Krigens Svalbard" s. 57 :

"Avdelingen (kompani Linge står helt og holdent under britisk kommando, og hverken regjeringen eller HOK vet om at den er med på noen operasjon i Norge." Om Vågsøyraidet skriver Fjærli :

"Raidet i Vågsøy blir en tabbe. Britene må trekke seg ut etter å ha foretatt noen meningsløse ødeleggelse."

Fjærli gir side 56 den oppsiktsvekkende opplysning :

"De (SOE-ledelsen) arbeider med å få i stand opprør i Norge" Word -

Under raidet mot Svolvær 4.3.41 ble NS-medlemmet Brynjulf Vik tatt med til England og satt hele resten av krigen internert på Isle of Man. Vik reiste i 1956 erstatningssak mot staten. Om utfallet av den heter det hos Kjeldstadli note 41 side 359 :

"Saken kom opp i Lofoten herredsrett 26.6.56. Vik hevdet at den norske stat var erstatningspliktig overfor ham. Staten ved regjeringsadvokaten hevdet imidlertid at raidet var et britisk foretagende og at den norske stat den norske stat ikke i noe tilfelle kunne påføres erstatningsplikt. Dette ble tatt til følge og staten vant saken."

Trygve Lie forteller side 140 i "Med England i ildjinja" at den norske regjering var ukjent med forberedelsen og utførelsen av Svolvær-raidet. Samme side beretter Lie om raidet mot Øksfjord :

"Det var det britiske admiralitet som hadde planlagt toktet, også denne gang uten at norske regjeringsmedlemmer var tatt med på råd, og vi var rystet over at ikke engang statsråd Ljungberg hadde kjennskap til raidene."

I sin bok "Soldaten som ikke ville gi seg" opplyser John Berg s. 91 :

"Karene var nå kommet i battledress - den britiske feltuniformen...Alt ble ledet av engelske offiserer og sersjånter."

En av de første offiserer som brøt det æresord han etter general Ruges ordre hadde gitt tyskerne var kaptein Jakob Schive. I sin bok "20 år etter" skriver han side 29 :

"Britene ga meg eget kontor. For de norskes vedkommende var det utilfredsstillende at ingen norske kjente til noe."

Side 24 oppgir Schive at hans kodenr. var 4343 i britenes hemmelige tjeneste.

I "Hjemmestyrkene" I av Kjeldstadli finnes følgende i note 26, s. 377 :

"Ved ankomsten til London spurte kaptein Schive om man aktet å foreta invasjon i Norge og fikk av capt. Ram i SOE flg. svar :
"Det er ikke sikkert, og det kan jeg si Dem at i så fall ville hverken norsk general eller norsk regjering få vite noe om det."

I avsnittet VERVINGEN side 33 i Oddmund Bergs bok OPERASJON NORGE står det :

" - siden du nå lar deg verve av oss, må du straks bryte alle forbindelser med norske myndigheter."

At deltakerne i Kompani Linge var franktirører synes de å ha vært klar over - Se Harald Sanvik : "Krigsår med Kompani Linge" s. 62 :

"Kompani Linge-personell ble i de første rekke utdannet som organisatorer, radiotelegrafister, instruktører og sabotører. Derfor måtte de for det meste operere uten uniform i Norge. En sivil hadde ingen beskyttelse av militærlovene, og treningen ble anlagt deretter."

I "Måløyraidet" side 66 skriver Joseph H. Davies jr. :

"Under disse forhold var det ikke mer enn logisk at Kompani Linge mer eller mindre ble et uoffisielt anhang til den britiske spesialbrigaden."

Side 15 i "Våpentransport Helgeland" opplyser historikeren Arnt O. Asvang om de hvalfangere som kom til England :

"I England ble de vervet av agenter fra den norske seksjon av SOE for å bli utdannet til sabotasjeoppdrag i Norge."

Om den såkalte Nordsjø-trafikken beretter Arnfinn Haga i "Natt på norskekysten" side 25 :

"Da SOE begynte med sine operasjoner på Norge, ble Lervick-basen først og fremst et SOE-anliggende."

At det ikke fant sted noen selvstendig norsk "fortsettelseskrig fra England innrømmes endog av Quisling-aktoren Annæus Schjødt som opplyser i "Riksrådsforhandlingene i 1940" side 47 :

"For krigsmarinen var stillingen den at alt som ikke var tatt av tyskerne eller ødelagt var i britisk tjeneste. Det samme gjaldt vårt øvrige krigsutstyr."

At nordmenn - på samme måte som danskene - ble ført bak lyset fremgår av Kjeldstadli, note 47, s. 380 :

"De nordmenn som er i "Lingeavdelingen" mener med rette at de er i norsk tjeneste. Det er ikke tilfelle, idet avdelingens personell blir disponert uten norsk kommandomyndighets medvirkning."

Av flere kilder fremgår at enkelte norske frivillige, bl. Skuespilleren Knut Wigert, protesterte på at norske myndigheter ble holdt utenfor. Slike som proteserte ble tatt bort fra tjenesten. Jfr. her Trygve Lie : "Med England i ildlinjen, side 286 :

"Ikke alle Linge-karene var overbevist om at de aksjoner de deltok i, tjente norske interesser"

Under raidet mot Reine (Operasjon Anklet) 27.12.41 deltok 77 mann fra Kompani Linge, ledet av den britiske major J. Watt Torance. Alle stod under kommando av Rear-Admiral L.H.K. Hamilton. Også her ble nordmennene ført bak lyset, se Kjeldstadli s. 65 :

"Britene ga inntrykk av at de var kommet for å bli og traff også tiltak som tydet på at de innrettet seg på et lengre opphold"

Men, fortsetter Kjeldstadli :